

גדרי איסור בשר בחלב

סעיף א: איסורי בישול הנאה ואכילה וגדר 'בישול'

1. 'לא תבשל' - האם יש איסור אכילה והנאה בב"ח. האם יש מלקות בהנאתו ולמאי נפק"מ בימינו.

איסור הנאה בבשר בחלב

דעת ר' שמעון בן יהודה^(קטו א) שאין איסור הנאה בב"ח ונלמד מהדימוי לטריפה שנאמר בה 'ואֲשִׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיֶינָה לִי וְכִשְׁר בְּשִׂקָה טְרִפָּה לֹא תֹאכְלוּ לְקָלֵב תִּשְׁלַכְוּ אֹתוֹ'. ואין בטריפה איסור הנאה וכיון שגם בב"ח נאמר 'כי עם קדוש אתה' הוא הדין שאינם באיסור הנאה. אמנם הסכמת שאר האמוראים שיש איסור הנאה בבשר ובחלב ונחלקו רק במקור הדין:

- **ריש לקיש** (קטו א למטה) למד איסור הנאה בב"ח מיתור המילה 'בשל מבושל' בקרבן פסח. שבא ללמד שיש בישול נוסף שאסור בהנאה כמו קורבן פסח והוא בב"ח.
- **רבי** (קטו ב) למד איסור אכילה מהיתור 'לא תאכלנו' שנאמר באיסור אכילת דם פסולי המוקדשים שנפדו. ואיסור הנאה מאיסור 'לא יהיה קדש' שגם בב"ח נאמר כי עם קדוש אתה.
- **בבית רבי אליעזר** למדו איסור הנאה מדין נבלה שנכתבה בסמוך לבב"ח ונאמר בהם 'לֹא תֹאכְלוּ כְלֵי־נִבְלָה לְגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵי־ךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֹכְלָהּ אֹ מְכַר לְנֶכְרִי... לֹא־תִבְשֹׁל גְדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ' שבא ללמד אותנו שגם מכירה לנכרי אסורה כשמבשל.
- **איסי בן יהודה** לומד איסור אכילה מאיסור 'בשר בשדה טריפה לא תאכלו' שגם בו נאמר 'ואנשי קודש תהיו לי'. ואיסור הנאה מק"ו מערלה שאסורה בהנאה למרות שלא נעשתה בה עבירה.
- **בבית ר' ישמעאל** למדו מחזרת הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו' ג' פעמים אחד לבישול אחד לאכילה ואחד להנאה (וטעם זה מובא בטור ובשאר ראשונים ובשו"ע).

וכן פסק השו"ע^(ק) כדברי ר' ישמעאל 'כתוב בתורה: לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים (שמות כג, יט; לך, כו; דברים יד, כא); אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה.

מלקות על הנאה בבשר בחלב

לגבי מלקות על הנאה נחלקו הראשונים.

- לרמב"ם^(טז) בכל האיסורים לא לוקים על איסורי הנאה. ולכן גם בב"ח^(א,ט) הזכיר מלקות רק לבישול ואכילה.
- אמנם לשאר ראשונים לוקה על איסורי הנאה וכן בב"ח.

ונפק"מ לענין פסולי עדות מהתורה מצד רשעה ששייך רק באיסורים שיש בהם מלקות (שו"ע ח"מ לך, ב) וממילא לענין קידושי אשה שנתקדשה בעדים שנהגו מבו"ח, כיון שהמקדש בפסולי עדות דאורייתא אינן קדושינ' (אבהע"ז מב, ה).

איסור הנאה באיסורי בשר בחלב מדרבנן

כתב הטור^(י) שאיסור בישול והנאה קיים רק באיסור בב"ח מהתורה ולא באלו (חיה ועוף להלן) שנאסרו מדרבנן, ובש"ך^(ג) הביא שכן דעת

הרא"ה^(ז) והרמב"ם^(ח) וכתב שלא כפי שהבין דעתו הב"ח^(ח) ולא כדעת הרש"ל^(ט) (יש"ש חולין ח, ק) מסברא שיש איסור הנאה מדרבנן.

וגם הלבוש^(יא) הסתפק באיסור הנאה לענין דברים שאסורים מדרבנן מצד שאינם דרך בישול וסיכם 'והמתירו בהנאה אין מוחין בידו, והמחמיר תבוא עליו ברכה'

אך להלכה הובא ברמ"א^(כ) 'כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה'. וכן הובא בשו"ע^(כ) לענין עוף בחלב.

2. **תערוכות בב"ח שנעשה נבילה ושוב אסרה תבשיל אחר האם התבשיל מותר בהנאה**

תערוכות בב"ח שנעשה נבילה ושוב אסרה תבשיל אחר אין בתבשיל האחר איסור הנאה כיון שדינו כנאסר מנבילה שקיים בו רק איסור אכילה ולא איסור הנאה,

אמנם אם גם לאחר הנפילה לתבשיל השני אין בבשר והחלב שישים זה כנגד זה דינו עדיין כאיסור בב"ח שאסור בהנאה (משבצות זהב ב 'יראה ל')^(ל).

3. **'דרך בישול אסרה התורה' מה דינם של כבישה, מליחה, צליה וטיגון בב"ח ומה דין הנאה בהם**

כללי האיסור מהתורה בבשר בחלב

כתב הרשב"א (תוה"ב הקצר ג, ד) והובא בטור שהיות והתורה השתמשה בלשון בישול אינו אסור מהתורה אלא 'דרך בישול' אמנם מדרבנן אסור בכל ענין.

ומקורו בגמ' (פסחים מד ב) בדעת חכמים שלא לומדים דין טעם כעיקר מבב"ח כיון ש'בשר בחלב חידוש הוא, דאילו תרו ליה כולא יומא בחלבא שרי, בשיל ליה בשולי אסור' – וברש"י שם: 'דלא אסרה תורה אלא דרך בישול, ואפילו יהיב ביה טעמא, ומיהו, מדרבנן אסור' וזה שלא כשאר איסורים שתלויים בנתינת טעם.

ובמבוא לפרי מגדים הביא פירוט דינים לענין זה:

תערוכות שאסורות מדרבנן (וממילא מותרים בהנאה):

- כבישה במים מעת לעת – כגמ' לעיל.
- מליחה או כבישה בחומץ וציר ואפילו בשיעור רתיחה.
- חם לתוך צונן שנאסר כדי קליפה.
- בשר וחלב שנתערבו בכלי שני.

ובכל אלו שאסורים מדרבנן אם ישוב ויבשל הבשר עם החלב הבלוע בו הרי זה בישול גמור ויאסרו מהתורה וכן בהנאה (פמ"ג ופת"ש ג)

תערוכות במחלוקת הפוסקים

עירוי מכלי ראשון שלא נפסק הקילוח ספק איסור תורה שמא אסור בכדי קליפה.

נגיעת חם בחם ללא רוטב

- **פמ"ג** (בפתיחה) **יש"ש** (חולין ז, מה): דרבנן.
- **מנחת שני**: כשיש דוחקא דאורייתא.

טיגון

בשאר איסורים (למעט כלאי הכרם). והביאו דבריו בפמ"ג (בפתיחה) ובפתי"ש (א).

והוסיף הפמ"ג שכל החומרא דווקא כשבשלו מושבח ואז פגמו אבל אם בזמן הבישול כבר היה מעורב בדברים המרים אין אסור מן התורה דרך בישול אסרה תורה וכל זמן שלא קיבלו טעם מושבח אין אסורין (סוף ההקדמה).

וגם כשנפגם לאחר הבישול אם נפל לתבשיל נוסף ופגמו אין אסורים. שכל נותן טעם לפגם התורה התיירה, וטעם כעיקר שאוסר היינו בנותן טעם מושבח משא"כ זה שנותן טעם פגום ובטל ברוב.

6. האם יש שיעור לאיסור בישול והנאה בב"ח

כמות הבב"ח לאסור בבישול היא כשיעור האכילה שהוא כזית משניהם יחד (רמב"ם ט, א).

ובחצי שיעור לענין אכילה קימ"ל שאסור מהתורה (כר' יוחנן ביזמא עד. שהלכה כמותו. רמב"ם ג, ו). ויש להסתפק שהוא הדין לענין איסור בישול והנאה שבכל שהוא יהיה אסור מהתורה כיון שגם כאן חזי לאיצטרופי (פמ"ג בפתיחה).

ורמת הבישול שאסורה הפר"ח (אות ג) כתב שהוא כמאכל בן דרוסאי אבל ברש"י (חולין קח ב' אחרים). כתב 'נתבשל כל צרכו'.

והשיעור לאיסור הנאה הביא בפתי"ש (ב) בשם רעק"א (תשובה קצ) שאיסור הנאה הוא בפרוטה.

אבל לענין איסור אכילה נאסר לאחר בישול כל שהוא ובכמות כל שהוא (פמ"ג בפתיחה).

7. בשר בחלב שנאסר בהנאה האם יש לו תקנה בשריפה והאם מותר להאכילו לכלב זר

במנח"י (סלת למנחה כלל פ"ה ד"ג) כתב שאם נשרף האפר מותר שנתפרד לחלוותי החלב ממנו. אמנם ברמב"ם (ט, א) כתב בפירוש שאפרו אסור והסביר בקרית ספר (שם) 'וכיון דלא הטעין הכתוב לשורפו משיך איסוריהו לעולם ולהכי אפרו אסור דאלו היה טעון שריפה הרי נעשה מצותו כיון שנשרף והוה אפרו מותר'. וכן הביא בפתי"ש (ב) לאיסור.

לגבי האכילת בשר בחלב שנאסר בהנאה לכלבים או לעכו"ם שאינו מכירו, נחלקו הפוסקים (הובאו דבריהם בפתי"ש טז, ד).

- **ט"ז** (צד, ד), **או"ה, מהרש"ל, תורת הטאת:** אסור להאכילו לכלב ואפילו שאינו שלו. וכדברי השו"ע (תמ"ח 1) בענין פסח 'אסור להאכיל חמצו בפסח אפילו לבהמת אחרים או של הפקר'

- **מקור חיים** (לר"י מליסא. על שו"ע תמח, 1): יש לחלק בין איסור הנאה בפסח שיש להחמיר בזה כיון שכתוב 'ולא יאכל חמץ' משמע שנאסר בכל אכילה. לאיסור הנאה בשאר איסורים שמוותר.

8. חמאה שנאסרה בבישול עם בשר האם מותר להדליק בה נר חנוכה

יש לדון בזה מצד הנאה מבב"ח ומצד בישול אחר בישול (שידון להלן) בפתי"ש (ז) הביא בשם שו"ת שער אפרים^א (סימן לה) לאסור הדלקת נר חנוכה בחמאה זו. והגם שאין בזה הנאה כי מצוות לאו להנות נתנו (ולדבריו שם הוא הדין גם במצוות דרבנן) יש לאסור למעשה כיון שר נר חנוכה צריך

- **מנחת יעקב** (סולת למנחה כלל פה), **מהר"ם שי"ף** (חולין קיז ב):

איסורו מדרבנן. ומוכח מדברי הגמ' (סנהדרין ד ב לענין אם למקרא או למסורת) שכתבה שלא ניתן להעמיד את כוונת התורה באיסור בב"ח בקלב (ולא בקלב) כיון שבקלב הוא טיגון ולא בישול כדברי רש"י ותוס' שם.

- **פרי"ח** (אות ב): איסורו מהתורה. ואין כוונת הגמ' שם להוציא קלב מאיסור תורה אלא רק לומר שהלשון 'לא תבשל' מתאים יותר לקלב.

וגם בצלי קדר – יש מחלוקת זו שהרי שומן הבשר ניגר לסיר ומטגן אותו (סולת למנחה שם). והכריע בפמ"ג להקל בהפסד מרובה (משב"ז א והנה צלי. הבי"ד בפתי"ש ג)

צלי שאצל האש: איסורו מהתורה גם למנחת יעקב^א כיון שניגר השומן ונפלט אין כאן טיגון

אמנם דעת הפרי תאר^א (כאן ג) שהאיסור מהתורה הוא דווקא בבישול וגם צלי אש הוא דרבנן ומה שהביאה התורה בפסח בצליה לשון בישול 'ובשלת ואכלת' אינו ראייה וכ"כ ערוך השולחן^א (יא) והחוו"ד^א (ביאורים). (א)

תערובות שאיסורם מהתורה

חם לתוך חם^א וכן צונן לתוך חם^א: איסורם מהתורה (שפ"ד א).

4. כלי שנכבש בו קלב מעת לעת ולאחר מכן בשלו בו בשר בהמה או בשר יעוף האם מותר בהנאה?

לגבי בשר בהמה: צדדי הספק הם שהרי קימ"ל שאין איסור הנאה בדרבנן כמובא לעיל ולפי זה כיון שבליעת החלב בכלי נעשתה בכבישה שהיא דרבנן לגבי בב"ח שמה אין בבישולו אחר כך עם בשר איסור הנאה. ולמעשה הפמ"ג^א (משב"ז א' קדירה ב) כתב שסוף סוף כיון שתערובת הבשר בחלב נעשתה דרך בישול, איסורו מהתורה ואסור בהנאה.

אמנם רעק"א^א העיר בהגותו שם 'אין זה פשוט די"ל דבכבישת חלב לא בלע הכלי כיון דהיתירא בלע' והצביע לדברי הרמ"א בסימן תמ"ז (דרכי משה יב) שהסתפק אם יש לחשוש משום חמץ בכלי שנכבש בו חמץ קודם פסח וכתב 'ואפשר דמאחר שחמץ קודם זמנו היתר גמור לא אמרינן ביה כבוש כמבושל'.

ולגבי עוף: ישנו ספק האם כבוש בכלי מבליע כדי קליפה או בכולו, והביא הפמ"ג (שם) מקורות סותרים לזה. ולכן הסתפק לומר שבעוף שאיסורו בחלב הוא מדרבנן נכריע שמבליע כדי קליפה. וממילא יהיה בתבשיל שישים כנגד קליפת הכלי ויותר באכילה. ולמעשה סיים 'אמנם חלילה להקל דאף באיסור דרבנן כבוש אוסר בכל הכלי'.

5. מה דין אדם שאכל איסור בב"ח שלא כדרך הנאתו כגון שהיה רותח או מר או פגום.

כתב הרמב"ם (יד, יא) שבב"ח כיון שלא מופיע בתורה איסור בלשון 'אכילה' אלא נלמד מחזרת איסור בישול ממילא קיים איסור אכילה מהתורה גם שלא כדרך הנאתו כגון שגמא חם או שעירב דברים מרים (לאכלו לאחר שנסא) או שאכל לאחר שסרך ובטל מאוכל אדם משא"כ

11. האם יש איסור של ב"ח בבשר בהמה טמאה בחלב

בישול והנאה בטמאה עם חלב:

במשנה (חולין ק"ג, ב) 'בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה - מותר לבשל ומותר בהנאה' ובדין זה לא נחלקו התנאים (שלא כחיה ועוף).

וכן פסק בשו"ע^א (א) 'בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה'. (ובאכילה ממילא אסורה. ולגבי מראית עין ראה להלן).

וכ"כ רש"ל להקל בטמאה וכתב מ"מ (כלומר למרות שמחמיר בעוף) אני מורה שמותר לבשל בשר בהמה טהורה בחלב של טמאה, או איפכא, וליהנות הימנו, שהרי לא גזרו עליו חכמים מיד, שכבר אסורה באכילה^ב.

אמנם לב"ח^ג כמו שיש איסור בישול והנאה לשיטתו באיסורי דרבנן (יפורט להלן) יש להחמיר גם בבישול והנאה בטמאה (ראה לשונו להלן לגבי עוף)

איסור אכילה בטמאה עם חלב

כתב הב"י^ד שלא נאסר מדין ב"ח כיון שכבר אסור באכילה ממילא ואין ענין לגזור בו אכילה. וכן הסביר את דברי הטור.

אמנם דעת הב"ח^ה (אות א' ואינו נוהג אלא) שקיים איסור דרבנן באכילתו גם מצד ב"ח ונפק"מ שיהיה בו דין חנ"נ גם לסוברים שחנ"נ קיים רק בבשר וחלב (רא' אפרים ושו"ע צ"ב, ד). ובנוסף לגבי בשר טהורה וחלב טמאה יהיה דינו כאיסור עצמי ולא כבלוע לענין חתיכה הראויה להתכבד. ולכן יש סיבה לגזור בו.

והש"ך^ו (א) דחה את דברי הב"ח וכתב שלא הבין את כוונת הבית יוסף ואין כוונתו היתה שאין נפק"מ לגזירה על אכילתו אלא שכל תכלית הגזירה היא כדי למנוע שמתוך שאוכלנו יבוא גם לאכול טהורה בחלב שאיסורה מהתורה, ולכן בטמאה כיון שממילא אין חשש שיאכלנו אין מקום לגזור. ולגבי הנפק"מ בחתיכה ראויה להתכבד הקשה שכל דינה הוא מדרבנן ואין טעם לגזור גזירה נוספת בשבילה.

וגם הט"ז^ז (א) דחה את מסקנת הב"ח כיון ששיסוד דין חנ"נ בבשר בחלב הוא מצד שבנפרד הם היתר ורק בחיבורם נעשים איסור וזה לא שייך בטמאה שהיא איסור מצד עצמה. ועוד^ח שלא מצינו בשום מקום דיון לגבי איסור כלשהו של ב"ח בטמאה רק בבשר עוף וממילא דברי הב"י נכונים ואין מדרבנן איסור אכילה של ב"ח בטמאה.

12. האם יש איסורי בישול, אכילה והנאה של ב"ח בחלב

או נבילה עם חלב

אכילה ובישול בנבילה בחלב

הגמ' בחולין (ק"ג, ב) מביאה מחלוקת בין רבי אמי ור' אסי לגבי חלב שנתבשל עם חלב. ושם לא ניתן לחייב על אכילה משום בשר בחלב כיון שאין איסור חל על איסור, אמנם ניתן לחייב על הבישול כיון שבחלב אין איסור בישול, והגמ' מסתפקת האם קולת האכילה תגרוור קולא גם בבישול, או שחומרת הבישול תביא חומרא גם באכילה או שאין בכלל תלות בין חיובי האכילה והבישול.

ופסק הרמב"ם^ט (א, ב) כהעמדה אחרונה 'המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב'.

ונמצא לרמב"ם יש איסור מהתורה לבשל נבילה בחלב.

שיעור ובכל דבר שיש בו איסור הנאה כאילו נכתת שיעורו לאין וממילא לא ניתן לצאת בו ידי חובה.

אמנם בדרכי תשובה (י) הביא מספר אגורה באהלך^י (או"ח דף כ"ה ע"ג) שהעלה להתיר: 'דעד כאן לא אמרינן כתותי מכתת שיעורא אלא בדבר שהפנין עצמו בעי שיעור כגון לולב וכיוצא ואז כיון דכתותי מכתת חסר השיעור משא"כ בנר חנוכה דלא בעינן שיעור בשמן כלל אלא הפועל היוצא ממנו דהיינו שיעור הדלקה עד שתכלה רגל מן השוק וכיון שהוא דולק והולך כשיעור הנצרך בודאי שפיר דמי' וסיכם למעשה בשם המחזיק ברכה לאיסור אלא במי שאין לו נר אחר.

9. האם יש איסור בישול אחר בישול בב"ח

לענין שבת, ביבש אין בישול אחר בישול ונחלקו הראשונים לענין לח (שהרא"ש אסר והר"ן והרשב"א מתירים) ובשו"ע (ש"ח, ד) פסק להחמיר בלח לענין שבת.

ולגבי בב"ח כתב באליה רבה^{יא} (תרע"א) שיש איסור בישול אחר בישול כמו שיש בשבת. וכ"כ ביד אפרים^{יב} (פז קיצור הלכות בשר בחלב ג) "וכן אם נתבשל בשר בחלב יחד ונצטנן והחזירו לאש עד שהרתית, הרי זה עובר על איסור בישול".

והשפ"ד^{יג} (סוף אות א) כתב כאן שגם ביבש יש להחמיר. אמנם בסימן קה (משב"ז ב) הסביר יותר לפי מה שהבין מאו"ה (הגהות שבסוף הספר) ש'חתיכה שבישלה בחלב כבר מותר לחזור ולבשלה מיהו בשר מבושל וחלב מבושל (בנפרד) אסור לבשול אח"כ יחד דיש בישול אחר בישול ול"ד לשבת ואסור נמי בהנאה' וכן גם הסביר בדעת עצמו בסימן תרע"ג (אשל אברהם א) שמה שאסר י'היינו בכל אחד (נחבשל) לבדו ולערבם יחד בנותן טעם ע"י הבישול, מה שאין כן כשכבר מבושלים ומעורבים יחד בנותן טעם ונצטנן, "ל דתו אין עובר בבישול אח"כ ביבש. וכן כתב רעק"א (אות א) שמכך שאסרו (באו"ה) לבשל שוב דבר שנאסר בב"ח מדרבנן משמע שאם כבר נאסר בבישול מהתורה מותר לבשלו שוב. וכ"כ בחתם סופר (ז"ד פב 'אעוררתו')

סעיף ב: שור, שה ועז וחלב שאינה אמו

10. האם לשון הגמ' 'גדי' באה להתיר בשר שור, שה ועז

בחלב מדין תורה? והאם 'חלב אמו' מתיר חלב פרה?

אומרת הגמ' (ק"ג, ב) שמכך שהתורה כתבה 'גדי' ולא 'גדי עיזים' מוכח שבא לכלול סוגי ולדות אחרות לענין בשר.

וכמו כן מרבה שם הגמרא (ק"ד, א) 'פרה ורחל' לענין מקור החלב.

וכ"כ הרמב"ם (א, ב) ו'גדי הוא כולל ולד השור ולד הששה ולד העז עד שיפרוט ויאמר גדי עיזים'.

וכתב השו"ע^{יד} (א): 'גדי, לאו דוקא, שהוא הדין שור, שה ועז. ולא שנא בחלב אם, ולא שנא בחלב אחרת, אלא שדבר הכתוב בהווה'.

סעיף ג: דין בשר טמאה, חיה ועוף, דגים וחגבים

והוסיף בפת"ש (י) שכן הדין בבשר בהמה טהורה בחלב חיה טהורה אינו אסור מהתורה אלא מדרבנן.

בישול והנאה בחיה ועוף

כתב הרמב"ם (ט, ט) 'וכן בשר חיה ועוף אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה' וכן כתב הטור והטעמים 'לפי שהוא מדרבנן'.

והגם שלכאורה ניתן להעיר מהמשנה 'כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מדגים וחגבים' שנראה שיש איסור בישול גם בעוף, אמנם הסביר המגיד משנה (שם) 'ומפרש רבינו דהאי "לבשל" – "לאכול" הוא ולישנא דקרא דנקט' כלומר שכיון שגם התורה הזכירה איסור אכילה בלשון בישול הוא הדין כאן במשנה שכונתה לאכול.

אמנם הב"ח (א) הקשה על ישובו של הרב המגיד כשהגם שהתורה כתבה איסור אכילה בלשון בישול זהו רק להוסיף על איסור הבישול ולא לבטלו ונמצא לשיטתו שכמו שיש בחיה ועוף איסור אכילה מדרבנן כך קיים בהם גם איסור בישול מדרבנן. וכן העמיד את דברי הרמב"ם שדבריו רק 'מן התורה' והבין שמדרבנן גם הוא סובר להחמיר. ועוד הוסיף (בא"ת ב) 'שלתוס' דעת חכמים במשנה שאיסור עוף מהתורה ויש לחשוש לשיטתם. וסיכם 'וא"כ לפ"ז נראה דאין לחלק ביניהם גם לענין איסור בישול והנאה ובין בחיה ועוף ובין בבשר טמאה וחלב טמאה נוהג דין איסור בשר בחלב אף בבישול והנאה מדרבנן'.

והש"ך (ג) דחה את דברי הב"ח והביא שכן דעת שאר ראשונים שכל שאיסורו מדרבנן מותר בבישול והנאה וכדינו לענין כבישה ומליחה.

וכן פסק השו"ע (טע"א) 'ובשר חיה ועוף, אפילו בחלב טהורה, מותר בבישול, ובהנאה'.

מראית עין בבישול חיה ועוף בחלב

אמנם למעשה כתב הפמ"ג (משב"ז א, ה) שמצד מראית עין יש לאסור בישול עוף בחלב (וכ"כ בט"ז ז ה). וכן בכבישה חיה ועוף אסורים משום מראית עין למרות שזו גזירה לגזירה. (משב"ז א).

אמנם עוף בחלב אשה מקלים בבישול כדברי הרמ"א (ט) כיון ששם הוא תרי דרבנן.

14. האם מותר לבשל (עבור נכרי) בשר בכלי חלבי שאינו בן יומו

מכך שלא גזרו בבישול באיסורי דרבנן כתב הפת"ש (ה) בשם חמודי דניאל שיש להתיר לבשל לנכרי בשר בקדרה של חלב שאינה בת יומה כיון כשהאיסור לבשל בה הוא מדרבנן (אינו בן יומו אטו בן יומו כמוכא בסימן צג) וגם איסור מראית עין לא שייך בכלי.

15. מה דין הנאה בכבד שבשלו בחלב ומדוע

המהר"ם שיף (חולין ק"ז ב) דן בכבד שטגנו בחמאה והביא ג' סברות להקל (לגבי טיגון ראה לעיל) ואחת מהם שכיון שכבד כולו דם, אפשר שאינו בכלל בשר שנאסר מהתורה עם חלב. אמנם סיים 'ומכל מקום לא מלאני לבי להתיר למעשה'. וכן כתב הפמ"ג (משב"ז א) שאין להקל בהנאה מכבד שנתבשל בחלב. וכ"כ בפת"ש (ה).

לגבי איסור הנאה כנבילה בחלב

נקודה זו נדונה בפת"ש (י): כתב הרמב"ם בפיהמ"ש (כריתות ג, ד והגדיר זו 'נקודה נפלאה') כלל 'שכל שנאסר באכילה נאסר ליהנות בו עד שיפרוט לך הכתוב' כלומר שאיסור הנאה הוא סניף מאיסור האכילה. ולכן בדברים האסורים ממילא באכילה כגון חלב או נבלה שבשולו בחלב, כיון שלא יכול להתווסף להם איסור אכילה מצד בב"ח (כיון שאין איסור חל על איסור) לא יהיה בהם גם איסור הנאה מצד זה.

והובאו דבריו בדגול מרבבה (על סעיף ג) וסיכם שהסומך במקום הפסד שהיכא שאינו אסור באכילה משום בשר בחלב אינו אסור גם בהנאה לא הפסיד.

אמנם בפרי מגדים (בפתחה) כתב שהגם שהרמב"ם כתב לגבי האוכל חלב בחלב שאינו לוקה על אכילתו כיון שאין איסור חל על איסור מכל מקום כמו שלוקה על בישולו לוקה על הנאתו כיון כשהנאתו לא שייך אין איסור חל על איסור. וממילא יש להסביר דבריו בכריתות בענין אחר. ויעוד שבגמ' 'במות (ל, ב) משמע לתירוץ אחד שהיסוד שאין איסור חל על איסור אין משמעותו שאין כאן איסור כלל אלא רק שלא לוקים עליו 'מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים ואינו חייב אלא אחת' ונפק"מ 'לקברו בין רשעים גמורים'.

וכן בכנפי יונה (א, ב) אסר בהנאה נרות שנעשו מתערובת של חלב ונבילות בחמאה ומוכח שסובר שלמרות שלא שייך איסור בב"ח באכילתו בכל זאת אסור בהנאה.

וכ"כ החת"ס (תשובות ב' י"ד ע"ב) שהגם שהמקל כדגמ"ר אין מזניחים אותו הוא מורה להחמיר ככנפי יונה. והוסיף שגם קולת הדגמ"ר היא לגבי הנאה מהאור אבל לעצם ההדלקה יש לאסור משום בישול בב"ח.

13. מה דין בשר חיה ועוף בחלב לענין בישול ולענין אכילה

חיה ועוף בבשר בחלב

בבשר חיה ועוף נחלקו התנאים במשנה (ק"ג, א):

- לדעת רבי עקיבא חיה ועוף איסורם מדרבנן (גמ' קט"ז ב) שכן ג' פעמים 'גדלי' באים למעט חיה, עוף ובהמה טמאה.
- לדעת ר' יוסי הגלילי חיה איסורה מהתורה ועוף מותר (גמ' ט"ז). כיון ש'חלב אימו' מלמד שאסורים אלו שיש להם חלב בלבד.
- חכמים: התייחסו רק לחילוק בין טמאה לטהורה ולא דיברו בחיה ועוף. התוס' (בשר בהמה) למדו מכך שלחכמים עוף אסור מהתורה. אמנם הרא"ש (ח, נא) כתב שמכך שהרי"ף הביא את דברי ר"ע בלבד מוכח שסובר שאין חכמים חולקים עליו שהלכה כרבים. וכן נראה לומר בדעת הרמב"ם (ט, ט) והטור שפסקו שחיה ועוף מדרבנן.

וכן כתב הב"י 'ובשר עוף בחלב פשוט שם במשנה דלכו"ע מותר מן התורה'.

איסור אכילה בחיה ועוף בחלב

לענין אכילה בחיה ועוף שבשולו בחלב פסק השו"ע כרא"ש, רמב"ם וטור וכתב 'ואף באכילה אינו אסור, אלא מדרבנן'.

וכ"כ הש"ך (ז) והוכיח שכן דעת מהר"א"י בהגהות שע"ד. ודחה את דעת הרש"ל (יש"ש חולין ח, ק) שכתב להוכיח ממהר"א"י שאיסורם מהתורה (ושכן משמע לרש"ל בגמרא בכמה מקומות שלא כר"ע).

16. האם מותר לאכול דגים עם חלב, גבינה או חמאה

דגים בחלב

בבית יוסף^א כתב 'מכל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר אורח חיים סימן קע"ג'

וכתב עליו בדרכ"מ^ב (ז) 'לא ראיתי מימי נזהרין בזה וגם באורח חיים סימן קע"ג אינו אלא שלא לאכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי... ולכן נראה שנתערב להרב בית יוסף בשר בחלב. וכן כתב בפרי חדש^ג (י) 'ודע שמה שכתב הב"י לאכול דגים בחלב מפני הסכנה הוא טעות סופר או לא דק'. וכ"כ הש"ך^ד (ה) והט"ז^ה (א) וכ"כ החיד"א^ו במחזיק ברכה (ז, ט) שאם מרן היה סובר כך למעשה היה מפרש דבריו יותר וכן מביאם בשו"ע^ז כאן או בסימן קט"ז^ח (כ"ד. דברים האסורים משום סכנה).

ויש שהביאו ראייה להיתר מהגמרא:

- חולין קג א: 'כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים'.

- חולין קיא ב: דגים שעלו בקערה - מותר לאוכלן בכותח.

וכן מנהג האשכנזים להקל בדגים בחלב כדברי הדרכ"מ.

ובמג"א^ט (קע"ג א) הגדיל וכתב אפילו לגבי דגים בבשר 'ואפשר דזמן הזה אין סכנה כ"כ דחזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאינא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע הארצות'

אמנם במשב"ז^י (א) הביא בשם כנה"ג^{יא} (ט, יב) שכתב 'יראה שמה שהביא לרבנים הנז' לתפוס לרב"י בזה, הוא מפני שסוברים שמה שכתב רב"י 'כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג', שהכונה לומר ששם נתבאר דאין לאכול חלב עם דגים מפני הסכנה. וליתא, שאין כונתו כך אלא כונתו לומר אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמ"ש הרופאים, כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג, דמפני הסכנה אין לאכול בשר עם דגים, והוא הדין נמי דגבינה ודגים שיש סכנה באכילתם כמ"ש הרופאים אסור'.

וכ"כ לאסור בלבוש^{יב}. ובבא"ח^{יג} (שניה בהעלותך טו).

ובכה"ח^{יד} (קע"ג א) הצריך גם נטילה, הדחה וקינוח הפה ביניהם.

דגים בחמאה

לגבי דגים בחמאה, בבא"ח^{טו} כתב שבדגים בחלב או גבינה יש סכנת חולי 'אבל דגים בחמאה יש מן האחרונים שכתבו דאין חשש חולי בזה... ופה עירנו בגדאד אין מטגנים דגים בחמאה דחוששין החשש הנזכר'

והחיד"א^{טז} (שם) בשם בית לחם יהודה^{יז} כתב 'לפי מה ששמע מרופאין מומחים דדגים בחלב ממש הוא סכנה אבל בחמאה ושומן שעולה על חלב כבוש אין בהם סכנה וא"ש מה שנהגו העולם לבשל בחמאה או בשומן שצף ע"ג חלב כבוש' והובאו דבריו גם במשב"ז^{יח} (א) ובפתחי תשובה^{יט} (ט בשם 'חינוך בית יהודה)

וכן כתב בספר זבחי צדק^כ (סימן פ"ט ס"ק יח), שהמנהג בבגדאד להתיר לטגן דגים בחמאה. וכן פסק למעשה בכף החיים^{כא} (נד) שבחמאה יש להכשיר. ובישכיל עבדי^{כב} (ח, השמטות טו, ב) וכ"כ ביחוו"ד^{כג} (י, מה) שכן עיקר ההלכה להתיר דג בחמאה.

סעיף ג-ד: מראית עין בבשר וחלב

17. האם מותר לבשל עוף בחלב שקדים. ומה דין מראית עין

בזה בחדרי חדרים או בדיעבד.

מראית עין באיסור דרבנן

הרמ"א^א (סעיף ג) כתב שלא חוששים למראית עין בעוף שאיסורו מדרבנן ולכן מותר לבשל אותו בחלב שקדים. ואין ללמוד מדין מראית עין בדם (כ"ש"ל) שהרי הוא בכרת.

אך בבשר בהמה שאיסורה בחלב מהתורה צריך להוסיף שקדים שלמים כדי שלא יהיה מראית עין של איסור.

אמנם בש"ך^ב (י) פסק כרש"ל^ג (יש"ש ח, ב) שיש להחמיר משום מראית עין גם בעוף אע"פ שאיסורו בחלב מדרבנן שלא יגידו שעוף מותר בחלב כר"י הגלילי.

וכן מוכח בגמ'^ד (שבת נד, ב) שאסרו לצאת עם בהמה ופעמונים עליה ואפילו כשאנינם משמיעים קול כיון שנראה כאילו הולך למכרה בשוק והרי כל איסור מכירה בשבת הוא גזירה שמא יכתוב ומוכח שיש מראית עין באיסור דרבנן.

וכן מוכח בתוס'^ה (כתובות ט. 'ממעכין') שכתב שבאיסור דרבנן לא גוזרים מראית עין בחדרי חדרים ומוכח שבפומבי גוזרים גם בדרבנן. (וראה להלן שהעמיד את איסור מראית העין באכילה בלבד).

ובפת"ש^ו (י) הביא מה שכתב בנחלת צבי להתיר בביתו להניח עוף בחלב שקדים בלי שיניח שקדים אצלו ולהחמיר אם הוא בפני הרואים כמו בסעודות גדולות שיש מראית עין גמור (והוא כתוס' לעיל). וכן מסקנת השפתי דעת^ז (י) 'ולענין דינא בסעודות גדולות ודאי ראוי להניח בהם שקדים'.

ונמצא שלרמ"א אין מראית עין בדרבנן ולרוה"פ יש מראית עין גם בדרבנן למעט שלא מחמירים בה בחדרי חדרים.

חשש למראית עין בדיעבד

ובט"ז^ח (ז) כתב שלכתחילה יש להניח שקדים גם בעוף כי כל מה שניתן לתקן מתקנים. אמנם בדיעבד שאין לו, אין לאסור את האכילה. ודין זה של דיעבד במראית עין כתב הפת"ש^ט (י בסופו) שהוא גם בבהמה.

18. האם מותר לבשל בשר בחלב אשה

הרשב"א^א כתב בתשובה (ג, רנז הובא בב"י) לגבי חלב אשה 'מסתברא שאסור לבשלו כל שכן לאכלו כל שנכר בו.... ואם נפל לתוך התבשיל בטיל ואין צריך ששים, וזה נראה לי ברור'. ומשמע שחשש רק למראית עין.

וכן פסק השו"ע^ב (ז) 'אסור לבשל בחלב אשה, מפני מראית העין. ואם נפל לתוך התבשיל, בטל, ואין צריך שיעור'.

19. *האם יש איסור מראית עין בטמאה. *למאי נפק"מ אם

אסור מדרבנן מצד הדין או משום מראית עין. *האם דין

מראית עין הוא באכילה או בבישול.

מראית עין בטמאה בחלב

הרשב"א^א (שם) לאחר שהביא דין מראית עין בחלב אשה הוסיף 'ובשר טמאה בהדי חלב טהורה לא דברו אלא בחיוב אכילתו ובשולו שאין באלו חיוב כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. אבל באיסור מראית העין לא דברו'. ומשמע בדבריו שיש איסור מראית עין בטמאה.

אמנם הב"י שציטט את דבריו לא הביא תוספת זו וכן לא בשו"ע וכתב הש"ך בדעת המחבר שאין בטמאה איסור בישול משום מראית עין.

אך בדרכי"מ^א תמה כיצד אוסרים בחלב אשה משום מראית עין ומתירים בחלב טמאה. ולכן הוסיף בהג"ה^ב 'ונראה לפי זה, דכל שכן דאסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה, או בשר טמא בחלב טהור'.

והט"ז^ה (ה) כתב על דברי הרמ"א שאין ק"ו מחלב אשה לחלב טמאה כיון שיסוד איסור בב"ה הוא כששניהם מותרים בנפרד משא"כ בטמאה. ועוד שהרשב"א בתוה"ב כתב להתיר בישול בטמאה. אך למעשה לא מלאו ליבו להקל נגד הרמ"א.

נפק"מ כשהאיסור הוא רק מצד מראית עין

כתב הש"ך^ה (ה) שיהיה מותר^א לצורך רפואה ואפילו אין בו סכנה וכמו שכתב רש"ל (יש"ש חולין ח קב) לגבי חלב אשה. או^ב במקום שלא שייך מראית עין.

והרשב"א עצמו בתשובה פירט עוד נפק"מ וכתב 'והפרש גדול יש בין מה שאיסורו משום גזרה בין מה שאיסורו משום מראית העין כי מה שאיסורו משום מראית העין כל^א שיש בו היכר אינו נאסר כדמ דגים שכנסון בזמן שיש בו קשקשים מותר. וכאן (אפשר שצ"ל 'וכן')^ב אינו אוסר תערובת וכן^ג אם הוא במקום מכוסה כדמ שעל השנים מוצצו ואוכלו'.

איסור מראית עין - באכילה או בבישול

כתב הש"ך שמה שאסר כאן השו"ע 'לבשל' בחלב אשה כוונתו 'לאכול'. והסביר בשפ"ד שממילא מובן החילוק בין חלב אשה שהזכר בו מראית עין לטמאה שלא הזכר בה כיון שלא שייך בה אכילה.

אמנם נראה שקשה מדברי הרשב"א עצמו שכתב בפירוש שיש מראית עין גם בטמאה ואם כך מוכך שיש מראית עין גם בבישול שהרי אכילה לא שייכת בה. (ונראה שגם הש"ך לא ראה דברי הרשב"א כמו הרמ"א). וכן הקשה במחב"ר על הש"ך. שהוא מפורש לאיסור ברשב"א.

אמנם ביד יהודה התקשה כיצד לרשב"א יש איסור מראית עין בטמאה והרי הוא עצמו כתב בתורת הבית (ג, ד, ט, פד, טו, טז) שטמאה מותר לבשל עם חלב ולא סייג. ולכן הסביר שדברי הרשב"א בתשובה על הטמאה היא חלק משאלת השואל ודעת הרשב"א שאין מראית עין בטמאה. והכלל בזה שאין מראית עין בבישול במקום שהכלי יאסר מחמת הבישול כגון עוף בחלב ולכן גזרו רק על האכילה. אבל בחלב אשה שמותר גם האכילה ראוי לחוש למראית עין בין בבישול ובין באכילה (ולא כש"ך שהעמיד באכילה בלבד) ע"כ. ונמצא לשיטה זו שאין צורך לגזור בטמאה כלל. בבישול לא גזרו כיון שהכלי נאסר, ובאכילה לא גזרו כיון שמילא אסורה בה.

ולגבי הבנת הש"ך ברמ"א ראה הערה